

## **2- kasus**

Komila o'zining ichkilikboz erini yo'qotish uchun uni zaharlamoqchi bo'ladi. Shu maqsadda u ichiga o'ldiradigan dozada zahar solib, ikkita kotlet tayyorladi. Kechki ovqat paytida Komila zaharlangan kotletlarni erining oldiga qo'ydi. Ammo eri do'stinikida ovqatlanganini aytib, kotletlarni yemadi.

Tergovchi Komilaning harakatini JK ning 25, 97- moddasi 1- qismi bilan kvalifikatsiya qildi. Himoyachi esa Komila 26- moddaga asosan jinoiy javobgarlikka tortilmasligi kerak, chunki u erini kotletlarni yeyishga majburlamagan, deydi.

**Bo'lib o'tgan voqeani o'rganing, qilmishni yuridik tahlil eting (obyekt, obyektiv tomon, subyekt va subyektiv tomonlarini aniqlang).**

**Jinoyat kodeksi hamda tegishli Oliy sud Plenumi qaroriga asoslanib, tergovchi, advokat hamda sud tomonidan qilmishga berilgan huquqiy baholarning har birini muhokama qiling va unga nisbatan o'z fikringizni bayon eting.**

## Javob

Yuqoridagi katusga javob berishda jinoyat tarkibining to'rt elementini, xususan, obyekt, obyektiv tomon, subyekt va subyektiv tomonlarini aniqlab olishimiz zarur.

Jinoyatning **obyekti** jinoiy tajovuz qaratilgan va ana shu tajovuz tufayli unga zarar yetkazilishi mumkin bo'lgan ijtimoiy munosabatlardir. Ya'ni Jinoyatning obyekti jinoyat qonuni bilan muhofaza qilinadigan har qanday ijtimoiy munosabatlarga, masalan, shaxsning hayoti, sog'lig'i, qadr- qimmati, davlat manfaatlariga, mulk huquqini amalga oshirishga, odil sudlovni amalga oshirishga, xo'jalik yoki iqtisodiy faoliyat va boshqalarga ziyon yetkazadi. Yuqoridagi muammoli vaziyatda jinoyatning obyekti Komilaning erining hayoti va sog'lig'i hisoblanadi.

Keyingi o'rinda jinoyatning **obyektiv tomoniga** to'xtalib o'tadigan bo'lsak, jinoyatning obyektiv tomoni sodir etilgan jinoyatning tashqi tomonini ifodalaydi. Qilmishning ijtimoiy xavfliligi jinoyatlar obyektiv tomonining zaruriy belgisi hisoblanadi. Biroq ko'pchilik qilmishlarni jinoyat deb hisoblash uchun u tufayli ro'y bergan ma'lum bir oqibatlarni aniqlamoq zarur. Jinoyatning obyektiv tomonining zaruriy belgisi: ijtimoiy xavfli harakat yoki harakatsizlik va uning amalga oshirilishi natijasida kelib chiqadigan oqibatlar o'rtasidagi sababiy bog'lanish, fakultativ belgilari: joyi, vaqti, usuli, sharoiti, jinoyatni amalga oshirish quroli va vositasi singari belgilardan iboratdir.

Yuqorida berilgan katusda jinoyatning obyektiv tomoniga to'xtalib o'tadigan bo'lsak, ushbu katusda jinoyatning obyektiv tomoni mavjud emas, chunki moddiy tarkibli jinoyatlar obyektiv tomonining zaruriy belgisi ijtimoiy xavfli qilmishdan tashqari ijtimoiy xavfli oqibat va ro'y bergan oqibat bilan qilmish o'rtasida sababiy bog'lanishning mavjud ekanligi hisoblanadi. Ammo ushbu vaziyatda ijtimoiy xavfli qilmish<sup>1</sup> sodir etildi, lekin oqibat yuz bermadi.

---

<sup>1</sup> Ijtimoiy xavfli qilmish bu - insonning ijtimoiy munosabatlarga zarar yetkazuvchi tashqi dunyodagi g'ayriqonuniy, ongli, faol yoki nafaol xulq - atvoridir.

Chunki ushbu qasddan sodir etilayotgan jinoyat boshlangan edi, ammo javobgar shaxsga bog'liq bo'lmagan

Jinoyat huquqi nazariyasiga ko'ra har qanday ijtimoiy xavfli qilmish sodir qilgan, qonunda belgilangan yoshga yetgan va aqli raso jismoniy shaxslar jinoyatning subyekti bo'ladi. Jinoyat **subyekti** jinoyat tarkibining zaruriy elementidir, ya'ni jinoyat sodir qilgan shaxs bo'lmasa, o'z - o'zidan jinoyat ham bo'lmaydi. Jinoyat kodeksining 17 - moddasiga ko'ra, har qanday inson ham jinoyatning subyekti bo'la olmaydi. Shaxsning qonunda belgilangan subyekt yoshiga yetganligidan tashqari u o'z harkatlarni boshqara olishi va harakati tufayli kelib chiqadigan ijtimoiy xavfli oqibatni ham anglashi kerak bo'ladi. Shuningdek, usbu moddaga muvofiq, 16 - yoshga to'lgan, aqli rosa shaxslar jinoyatning subyekti hisoblanishi ko'rsatib o'tilgan. Yuqoridagi muammoli vaziyatda Komila jinoyat subyekti hisoblanadi. Chunki u jinoyat subyekti yoshiga yetgan va aqli raso jismoniy shaxs hisoblanadi.

Shuningdek, jinoyatning **subyektiv tomoniga** to'xtalib o'tadigan bo'lsam, jinoyatning subyektiv tomonini aniq belgilash jinoyatni to'g'ri kvalifikatsiya qilish va adolatli, shaxsning aybi darajasini hisobga olgan holda jazo tayinlashning zaruriy shartidir. O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksi 20 - moddasiga muvofiq ijtimoiy xavfli qilmishni qasddan yoki ehtiyotsizlik orqasida sodir etgan shaxs jinoyat sodir etilishida aybdor deb topilishi mumkin, yoki ehtiyotsizlik orqasidan sodir etilgan qilmishi uchun aybdor bo'lgandagina jinoiy javobgarlikka tortiladi. Jinoyat huquqi nazariyasida jinoyatning subyektiv tomoni deyilganda, aybdor shaxsning o'zi sodir etgan ijtimoiy xavfli qilmish va uning oqibatlariga bo'lgan ruhiy munosabati tushuniladi.

Aynan jinoyatning subyektiv tomonini aniqlash jinoyatchi shaxsning ijtimoiy xavfliligi darajasini aniqlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Jinoyatning maqsadi, motivi va aybni yetarlicha tadqiq etmaslik jinoyatni kvalifikatsiya qilishda xatoliklarga yo'l qo'yilishiga olib keladi, shaxsning u sodir etmagan qilmish uchun jinoiy javobgarlikka tortilishiga sabab bo'ladi, bu esa adolatli jazo tayinlashda odillik prinsipining buzilishiga sababchi bo'ladi. Shuning uchun sud-

tergov amaliyotida jinoyatning motivi, maqsadi va aybni to'g'ri aniqlashga juda katta e'tibor berish kerak, chunki Jinoyat kodeksining 9 - moddasiga muvofiq, "Shaxs qonunda belgilangan tartibda aybi isbotlangan ijtimoiy xavfli qilmishlari uchungina javobgar bo'ladi"<sup>2</sup>, deb ko'rsatib o'tilgan. Jinoyat huquqi nazariyasida jinoyat subyektiv tomonining zaruriy belgisi aybning qasddan yoki ehtiyotsizlik orqasida sodir etilishi hisoblanadi.

Yuqoridagi muammoli vaziyatda jinoyatning subyektiv tomoniga to'xtalib o'tadigan bo'lsak, javobgar Komila ismli shaxsning jinoyatni qasddan sodir etishi jinoyatning subyektiv tomoni hisoblanadi. Chunki shaxs qasddan jinoyat sodir etayotganida uni oldindan rejalashtiradi, batafsil tayyorgarlik ko'radi va ushbu o'rinda Komila o'zining ichkilikboz erini yo'qotish uchun uni zaharlamochi bo'ladi. Shu maqsadda u ichiga o'ldiradigan dozada zahar solib, ikkita kotlet tayyorladi. Komilaning ushbu harakatlaridan shuni ko'rishimiz mumkinki, Komila jinoyatni qasddan sodir etmoqchi bo'lgan.

Shuningdek, tergovchi va advokatning harakatlariga huquqiy baho berib o'tmoqchiman. Yuqorida keltirilgan muammoli vaziyatga muvofiq, advokat Komila 26 - moddaga asosan jinoiy javobgarlikka tortilmasligi kerak, chunki u erini kotletlarni yeyishga majburlamagan, deb aytib o'tadi. Shu bilan birga advokat O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksining 26 - moddasi<sup>3</sup>, ya'ni jinoyat sodir etishdan ixtiyoriy qaytish, deb baholadi. Jinoyat kodeksining 26- moddasiga e'tibor berib o'tadigan bo'lsak, shaxs jinoyatga tayyorgarlik ko'rish harakatlarni yoki jinoyat sodir etishga bevosita qaratilgan harakatlarni oxiriga yetkazish mumkinligini anglagan holda to'xtatsa, shuningdek, jinoiy oqibat kelib chiqishi mumkinligini anglagan holda, shunday oqibat kelib chiqishining oldini olsa, jinoyat sodir etishdan ixtiyoriy qaytish deb topiladi, deb ko'rsatib o'tilgan. Komilaning harakatlari O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksining 26 - moddasiga muvofiq emas va advokat ham Komilaning harakatlariga to'g'ri huquqiy baho bera olmaganligini ko'rishimiz mumkin.

---

<sup>2</sup> O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksi / <https://lex.uz/docs/-111453>

<sup>3</sup> O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksi / <https://lex.uz/docs/-111453>

Shu o'rinda tergovchining harakatlariga ham huquqiy baho berib o'tadigan bo'lsak, tergovchi Komilaning harakatini O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksining 25, 97- moddasi 1- qismi bilan kvalifikatsiya qildi. O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksi 25- moddasi<sup>4</sup>, “Jinoyatga tayyorgarlik ko'rish va jinoyat sodir etishga suiqasd qilish” ga binoan, “Shaxsning qasddan qilinadigan jinoyatni sodir etish yoki yashirish uchun shart - sharoit yaratuvchi qilmishi o'ziga bog'liq bo'lmagan holatlarga ko'ra sodir etilishi boshlangunga qadar to'xtatilgan bo'lsa, bunday qilmish jinoyatga tayyorgarlik ko'rish deb topiladi.

Qasddan sodir etiladigan jinoyat boshlanib, shaxsga bog'liq bo'lmagan holatlarga ko'ra oxiriga yetkazilmagan bo'lsa, jinoyat sodir etishga suiqasd deb topiladi.

Jinoyatga tayyorgarlik ko'rganlik va jinoyat sodir etishga suiqasd qilinganlik uchun javobgarlik ham ushbu Kodeks Maxsus qismining tamom bo'lgan jinoyat uchun javobgarlikni belgilovchi moddasiga muvofiq hal qilinadi”, deb ko'rsatib o'tilgan. Shuningdek, Komila Jinoyat kodeksining 97 - moddasi 1- qismida ko'rsatilgan jinoyatni sodir etishi mumkin edi, ammo Jinoyat kodeksining 25- moddasiga ko'rsatilganidek, qasddan sodir etiladigan jinoyat boshlanib, shaxsga bog'liq bo'lmagan holatlarga ko'ra oxiriga yetkazilmadi va ushbu holat tergovchi tomonidan jinoyat sodir etishga suiqasd deb topildi. Ushbu normalarda ko'rsatilgan harakatlar javobgar Komilaga nisbatan tergovchi tomonidan to'g'ri kvalifikatsiya amalga oshirilgan. Ya'ni javobgar Komilaning qilmishi Jinoyat kodeksining 25, 97 - moddaning 1 - qismi bilan to'g'ri kvalifikatsiya qilingan.

Shu bilan birga O'zbekiston Respublikasi Oliy Sud Plenumining “Qasddan odam o'ldirishga oid ishlar bo'yicha sud amaliyoti to'g'risida”<sup>5</sup> gi qarorida ham, Qasddan odam o'ldirishga suiqasd qilish faqat to'g'ri qasd bilan sodir etilishi mumkin, chunki, bunda o'limini istagan bo'ladi, biroq o'lim aybdorga bog'liq bo'lmagan holatlarga ko'ra (jabrdiydaning faol qarshiligi, boshqa shaxslarning

---

<sup>4</sup> O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksi / <https://lex.uz/docs/-111453>

<sup>5</sup> O'zbekiston Respublikasi Oliy Sud Plenumining “Qasddan odam o'ldirishga oid ishlar bo'yicha sud amaliyoti to'g'risida”gi qarori / <https://lex.uz/docs/-1455961>

aralashuvi, jabrlanuvchiga o'z vaqtida tibbiy yordam ko'rsatilganligi va hakazolar tufayli) yuz bermaydi.

Yuqorida keltirib o'tilgan Oliy sud Plenumining qaroriga muvofiq ham javobgar Komila to'g'ri qasddan jinoiy harakatni sodir etmoqchi bo'lganligini ko'rishimiz mumkin.

“Shu sababli, aybdorning jabrlanuvchini hayotdan mahrum etish niyatida harakat qilgan - qilmaganligini, o'lim yuz berishini istagan - istamaganligini va qanday holatlar istalgan natija yuz berishiga to'sqinlik qilganligini aniqlash zarur”<sup>6</sup>, deb ko'rsatib o'tilgan.

Xulosa qiladigan bo'lsak, yuqoridagi kazusda muammoli holatlarni tahlil qildik. Va ushbu holatda tergovchining javobgar Komilani jinoiy harakatini Jinoyat kodeksining 25, 97 - moddasining 1 - qismi bilan to'g'ri kvalifikatsiya qilishi qonuniy tartibda amalga oshirilgan va tergovchi tomonidan ushbu harakatlar to'g'ri amalga oshirilgan. Ammo Komilaning himoyachisi kvalifikatsiyani Jinoyat kodeksining 26 - moddasi orqali noto'g'ri tartibda amalga oshirgan.

---

<sup>6</sup> O'zbekiston Respublikasi Oliy Sud Plenumining “Qasddan odam o'ldirishga oid ishlar bo'yicha sud amaliyoti to'g'risida”gi qarori / <https://lex.uz/docs/-1455961>

### **Foydalanilgan adabiyotlar:**

1. O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksi.
2. O'zbekiston Respublikasi Oliy sud Plenumining 2004-yil 24-sentabrdagi "Qasddan odam o'ldirishga oid ishlar bo'yicha sud amaliyoti" to'g'risidagi qarori.
3. M.H.Rustamboyev, B.J.Ahrorov "Jinoyat huquqi" (maxsus qism).
4. O'zbekiston Respublikasining Jinoyat huquqi (maxsus qism). –Toshkent. 2014-yil.

### **Foydalanilgan veb saytlar:**

1. [www.lex.uz](http://www.lex.uz)
2. [www.norma.uz](http://www.norma.uz)